

Rafał Pietrkiewicz
(Uniwersytet Jagielloński)

SZARIAT W KOSMOSIE – OBOWIĄZKI MUZUŁMANINA W KOSMOSIE

ABSTRACT

SHARIA IN SPACE – MUSLIM DUTIES IN SPACE

The author of the article conducts an analysis of a “Guideline of Performing Ibadah at International Space Station (ISS)” by Department of Islamic Advancement of Malaysia (JAKIM). The document was published for the first Malaysian astronaut – Sheikh Muszaphar Shukor. As a religious man he wanted to be sure his salvation wouldn't be affected by his spaceflight. The guideline allows any Muslim astronaut to be focused on their research in space and at the same time fulfill all of their obligations as a Muslim. The objective of this paper is not only to summarize the document itself but also to give a wider perspective on the Muslim attitudes towards space travel.

KEYWORDS: Islam, Ibadah, Space, Malaysia

Religia w kosmosie

W 1903 roku bracia Wright wzbili w niebo swoją maszynę. Ich samolot rozpoczął erę podporządkowania sobie przez człowieka kolejnej po lądzie i wodzie przestrzeni. Gatunek ludzki nie poprzestał jednak na tym. Przyszła pora na skierowanie swoich wysiłków w kosmos. 12 kwietnia 1961 roku na pokładzie statku Wostok 1 – Jurij Gagarin, jako pierwszy człowiek opuścił naszą planetę. Zaledwie 58 lat od pierwszego lotu samolotem, człowiek poleciał poza Ziemię. Gdy oddalił się od ojczyznej planety, wcale nie oddalił się od ziemskich problemów. Polityka międzynarodowa nie była tłem dla kosmicznych osiągnięć ludzkości, była ona ich motorem napędowym.

Kosmonauci oprócz skafandra zabierali ze sobą także swoje przekonania. W tym także poglądy religijne. Załoga statku kosmicznego Apollo VIII orbitując wokół księżyca przeczytała na głos fragmenty Księgi Rodzaju. Z kolei Buzz Aldrin na pokładzie Apollo XI przyjął komunię zaraz po lądowaniu na księżycu. Co uczyniło eucharystię pierwszym posiłkiem spożytym przez człowieka na Księżycu.

Muzułmanie w kosmosie

Drugą największą religią na świecie po Chrześcijaństwie jest oczywiście Islam. Z samego rachunku prawdopodobieństwa wynikało więc, że prędzej czy później jakiś muzułmanin wyruszy poza Ziemię. Pierwszym wyznawcą Allaha, który poleciał w kosmos był saudyjski książę – Sultan bin Salman bin Abd al-Aziz Al Saud. Warto zaznaczyć, że jest to też pierwszy członek rodziny królewskiej i najmłodszy człowiek, który odbył lot pozaziemski. Saudyjski książę brał udział w locie STS-51-G w roku 1985.

Kolejnymi muzułmańskimi kosmonautami byli odpowiednio:

- Mohammed Faris (Syryjczyk; 1987)
- Musa Manarov (obywatel Azerbejdżańskiej SRR; 1987)
- Abdul Ahad Mohmand (Afgańczyk; 1988)
- Toktar Aubakirov – (obywatel Kazachskiej SRR; 1991)
- Talgat Musabayev – (Kazach; 1994)
- Salizhan Sharipov – (Rosjanin pochodzenia kirgiskiego; 1998)
- Anousheh Ansari – (Amerykanka pochodzenia irańskiego; 2006)
- Sheikh Muszaphar Shukor – (Malezyjczyk; 2007)
- Aidyn Aimbetov – (Kazach; 2015)

Łącznie było więc 10 muzułmańskich astronautów – 9 mężczyzn i kobieta.

Jak realizować nakazy ziemskiej religii poza Ziemią?

Nasuwa się pytanie – w jaki sposób owi kosmonauci wypełniali swoje obowiązki religijne. Allah stworzył cały wszechświat, a jego wola nie jest ograniczona do Ziemi. Jednakże dokonanie wykładni reguł, silnie związanych z rzeczywistością ziemską chociażby grawitacją, może poza nią okazać się problematyczne. Wszak w czasach Mahometa nikt nawet nie myślał

o wzniesieniu się przez człowieka w powietrze, a co dopiero w kosmos. Z punktu widzenia teologii muzułmańskiej jest to irrelewantne dla odczytania nakazów zawartych w Koranie. Współczesny muzułmanin nie zgodzi się ze stanowiskiem, które podważa sens zapisu koranicznego poprzez powołanie się na czasy w jakich doszło do spisania Koranu. Powszechność tego poglądu jest konsekwencją przegranej przez mutazylitów teologicznej batalii o moment powstania świętej księgi. Mutazylici powołując się na zasadę jedności Boga – *tawhid* uważali odwieczność Koranu za pogląd nielogiczny. Bowiem jeśli Koran jest odwieczny i nie został stworzony, to istnieją w świecie dwa odwieczne byty, co zaprzecza monoteizmowi Islamu¹. Dla współczesnej ummy nie istnieje data ziemskiego powstania Koranu. Koran jest bowiem bytem, który istniał przed człowiekiem. Według Sunnitów nie należy nawet mówić o stworzeniu Koranu przez Boga. Święta księga istnieje od zawsze. Eponim szkoły Hanbalickiej – Ahmad ibn Hanbal nie zgodził się na uznanie stworzenia Koranu nawet pomimo biczowania go do nieprzytomności². Obecnie w stworzenie Koranu przez Boga wierzą Imamici, Zajdyci i Charydźyci³. Jednakowoż nawet według nich owa kreacja świętej księgi i tak nastąpiła przed jego ziemskim spisaniem, czy nawet podyktowaniem Mahometowi. Niezależnie od poglądu na stworzenie Koranu, wszyscy muzułmanie wierzą, że jedynym legislatorem jest Allah, a szariat nie może być modyfikowany⁴. Sama sugestia, że wszechmocny Bóg mógłby nie przewidzieć lotów w kosmos byłaby herezją. Allah objawił swą wiadomość dla ludzi, aby przestrzegać jasnych nauk i wskazówek. Świadczy o tym Sura 3:7⁵.

„On jest Tym, który zesłał tobie Księgę. W niej są znaki solidne – one stanowią istotę Księgi i inne – dwuznaczne. Ci, co w sercach mają skłonność do zwątpienia, postępują za tym, co w niej jest wieloznaczne, poszukując niezgody i dążąc do wyjaśnienia tego, co niejasne; lecz nikt nie zna tego wyjaśnienia, tylko Bóg! A ci, którzy są utwierdzeni w wiedzy, mówią: „My wierzymy w niego; wszystko pochodzi od naszego Pana.” Lecz przypominają to sobie tylko ludzie obdarzeni rozumem.”

1 Z. Pasek, E. Przybył-Sadowska (red.), *Słownik Religii*, Kraków 2010, s. 421.

2 W. M. Patton, *Ahmad Ibn Hanbal and the Miḥna: A Biography of the Imām including an Account of the Mohammanadan Inquisition Called the Miḥna: 218–234 A.H.*, Nowy Jork 2010 (oryginał 1897), s. 90, 91.

3 C. Glassé, H. Smith, *The New Encyclopedia of Islam*, revised, reprinted ed., Walnut Creek 2002, s. 268.

4 M. Sadowski, *Islam – Religia i Prawo*, Warszawa 2017, s. 252.

5 *Koran*, tł. J. Bielawski, Warszawa 1986.

Modlitwa w kosmosie przed powstaniem „Przewodniku po Ibadah”

Pierwszym modlącym się w kosmosie muzułmaninem został wspomniany wyżej saudyjski książę. Można założyć, że astronauta z Domu Saduów skonsultował się przed wylotem z saudyjskimi muftimi. Ponadto Sultan bin Salman wziął ze sobą mały egzemplarz Koranu, do którego środka schował spisana przez matkę modlitwę o bezpieczny powrót uczestników misji⁶. Po powrocie księcia powstały liczne wątpliwości, co do przestrzegania przez niego nakazów Islamu. Zachodnie media miały wątpliwości, co do modlenia się przez Sultana bin Salmana 5 razy dziennie, w sytuacji gdy dzień mijał co mniej więcej 90 minut⁷. W kosmosie zaobserwować można aż 16 wschodów i 16 zachodów słońca. Zaś Islam wymaga od wiernego odmawiania *salatu* (modlitwy) o określonych przez słońce porach. Pierwsza modlitwa dnia – *Fadžr* rozpoczyna się około 45 minut przed wschodem słońca. Kolejną modlitwą jest *Zuhr*, który muzułmanie odmawiają, gdy słońce jest w zenicie. Modlitwa popołudniowa *Asr* zaczyna się w momencie, gdy cień jest równy długości ciała pomnożonej przez dwa. *Maghrib* muzułmanie omawiają, gdy słońce schowa się za horyzontem, zaś ostatnia modlitwa – *Isza* rozpoczyna się mniej więcej 80 minut po zachodzie słońca⁸. W obliczu medialnej krytyki sam bin Salman przyznał, że nie udało mu się uklęknąć, ani skierować w stronę Mekki⁹.

Po Saudyjszycy przyszła kolej na astronautów z republik radzieckich. Doszło do tego, że niektórzy z nich polecieci w kosmos w trakcie Ramadanu¹⁰. Niestety nie wiadomo nic o ewentualnym wykonywaniu przez nich religijnych zobowiązań. Z racji państwowego ateizmu nie mogli oni pozwolić sobie na publiczne okazanie swojej wiary.

6 John Lawton and Patricia Moody, *A Prince in Space*, „Saudi Aramco World” 1986, 37:1, <https://archive.aramcoworld.com/issue/198601/a.prince.in.space.htm> (dostęp: 13.02.2019).

7 C.S. Lewis, *Muslims in Space: Observing Religious Rites in a New Environment*, „Astropolitics” 2013, 11:1–2, s. 110.

8 Mirosław Sadowski, *op. cit.*, s. 121.

9 Reuters, *Guidebook issued for Muslims in space*, 6 października 2007, <https://uk.reuters.com/article/oukoe-uk-malaysia-space-islam/guidebook-issued-for-muslims-in-space-idUKKLR33337720071006> (dostęp: 13.02.2019).

10 C.S. Lewis, *op. cit.*

Podobnie Anousheh Ansari nie demonstrowała zbyt swojej wiary. Irańska prasa unikała tematu jej poglądów politycznych i religijnych¹¹. Jedną gazetę opublikowała kilka żartów na temat jej lotu. Jeden z nich mówił o tym, że klerycy mieli nie spoglądać na księżyc, w trakcie jej lotu, żeby nie zobaczyć kobiety bez hidżabu na głowie¹².

„Przewodnik po Ibadah na ISS”

Dosyć późno, bo dopiero w 2007 roku, wraz z podróżą Sheikha Muszaphar Shukora, rozpoczęła się dyskusja nad wypełnianiem islamskich obowiązków religijnych w kosmosie. W związku z podróżą Malezyjczyka, Angkasa (malezyjska agencja kosmiczna) zorganizowała konferencję, w której wzięło udział ponad 150 prawników i teologów islamskich. Narodowy Komitet Fatw, będący częścią Agencji Rozwoju Islamu (JAKIM), następnie zatwierdził opracowany na owej konferencji dokument – „Przewodnik po Ibadah na ISS”¹³.

Dokument odpowiedział na pytania związane z kierunkiem modlitwy (*qibla*) czy tym, jak pościć w kosmosie w trakcie ramadanu. Wytyczne w nim zawarte są bardzo pragmatyczne. Podstawową regułą jest zażegnanie jakiegokolwiek konfliktu między obowiązkami związanymi z badaniami naukowymi, a tymi, których źródłem jest religia. Autorzy zastosowali tutaj mechanizm kilku wariantów – pierwszego, preferowanego scenariusza, a następnie rezerwowych alternatyw. Wierzący ma zrobić to, co w danym momencie jest dla niego wykonalne. W ten sposób Sheikh Muszaphar Shukor stał się pierwszym mużulmaninem, który wznosił modły w kosmosie w zgodzie z oficjalną fatwą.

Dokument, konsekwentnie trzyma się atrakcyjnej dla wiernego formuły. Przeprowadza wiernego krok po kroku przez kolejne etapy salatu, by następnie przejść do kolejnych obowiązków mużulmanina. Bardzo celne wydaje się więc zatytułowanie go, jako *guideline* – przewodnik.

¹¹ Tayyibah Taylor, *Out of this World*, Azizah 2007:31.

¹² Nazila Fathi, *Iranians Find Space Tourist Fascinating*, „New York Times”, 30 października 2006, <https://www.nytimes.com/2006/10/30/world/middleeast/30tehran.html> (dostęp: 13.02.2019).

¹³ P. Di Justo, *A muslim astronaut's dilemma: How to face Mecca from space*, 26 września 2007, <https://www.wired.com/2007/09/mecca-in-orbit/> (dostęp: 28.02.2019).

Kwestie czystości

Przed przystąpieniem do modlitwy należy zadbać o *Tahara* – stan rytualnej czystości¹⁴. Modlitwa w stanie nieczystości uznawana jest za nieważną¹⁵. Koraniczną podstawą dla dbania o osiągnięcie *tahara* jest sura 4:43.

„O wy, którzy wierzycie! Nie podejmujcie modlitwy, jeśli nie jesteście w pełni przy zmysłach, do czasu, kiedy będziecie wiedzieć co mówicie, ani też wtedy, gdy będziecie nieczyści, chyba, że będziecie w podróży, a wówczas aż do czasu, gdy się oczyścicie. A jeśli jesteście chorzy lub odbywacie podróż i jesteście nieczyści lub jeśli ktoś z was wychodzi z ustępu lub dotykał niewiasty, a nie znajduje wody, niechaj weźmie czystego piasku i obetrze nim twarz i ręce. Zaprawdę Allah zmazuje grzechy i jest Miłosierny.”¹⁶

Wezwwanie do czystości występuje też w hadisach. Mahomet nakazał powracającym z wojny żołnierzom oczyścić swoje ubranie, by wyglądać schludnie przed spotkaniem z ich rodzinami¹⁷. Innym razem Prorok powiedział, że gdyby nie troska przed nadmiernym obciążeniem Ummy obowiązkami, to nakazałby jej wyczyszczenie zębów przed każdą modlitwą¹⁸.

W Islamie występują dwa rodzaje rytualnej nieczystości – większa i mniejsza. Większa wywołana jest przez krew związaną z pocięciem czy menstruacją lub przez ejakulat wytworzony w wyniku podniecenia seksualnego. Nieczystość mniejsza wywoływana jest przez sen, wydzieliny z organizmu inne niż te wymienione powyżej, kontakt z ekskrementami czy dotknięcie genitaliów¹⁹. Dyskusyjną kwestią jest czy dotknięcie ciała niewiernego bądź osoby przeciwnej płci wywołuje nieczystość²⁰.

Proces oczyszczenia się przez muzułmanina polega na ablucji. W Islamie wyróżnia się 3 rodzaje ablucji.

1. *Wudu* – obmycie określonych części ciała
2. *Ghusl* – kąpiel
3. *Tayammum* – tzw. „ablucja na sucho”

14 *Encyclopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/tahara-Islam> (dostęp: 13.02.2019).

15 M. Sadowski, *op. cit.*, s. 122.

16 *Koran*, *op. cit.*

17 *Riyadh as-Salihin*, księga IV, Hadis 798.

18 *Sabih Muslim*, księga II, Hadis 487.

19 M. Sadowski, *op. cit.*, s. 123.

20 Por. A. Scarabel, *Islam*, Kraków 2004, s. 98–99.

Najczęściej wykonywaną ablucją jest wudu. Polega ona na wykonaniu następujących czynności²¹.

1. Umyciu dłoni 3 razy
2. Trzykrotnym przepłukaniu ust
3. Trzykrotnym przepłukaniu nosa
4. Obmyciu twarzy (minimum 1, najlepiej 3 razy)
5. Umycie rąk od palców do łokcia (minimum 1, najlepiej 3 razy)
6. Wytarciu całej głowy
7. Obmyciu stóp (minimum 1, najlepiej 3 razy)

Jak nietrudno się domyślić wykonanie takiego procesu na stacji kosmicznej mogłoby być problematyczne. Toteż przewodnik przewiduje, że wudu może zostać zastąpione przez *tayammum*. Czym jest *Tayammum* najlepiej tłumaczy Koran.

O wy, którzy wierzycie! Kiedy stajecie do modlitwy, to obmyjcie wasze twarze i ręce aż do łokci; przetrzyjcie lekko wasze głowy, a nogi myjcie – aż do kostek. A jeśli jesteście w stanie nieczystym, to oczyszczajcie się. A jeśli jesteście chorzy albo w podróży, albo jeśli ktoś z was przyszedł z ustronnego miejsca, albo jeśli dotykaliście kobiet, a nie znajdziecie wody, to poszukajcie dobrego piasku i wycierajcie nim twarze i ręce. Bóg nie chce sprawiać wam trudności, lecz chce was tylko oczyścić i chce w pełni obdarzyć was Swoją dobrocią. Być może, będziecie wdzięczni!

Suche oczyszczenie może być dokonane poprzez wytarcie dłoni o czystą powierzchnię taką jak ściana czy lustro ISS. *Tayammum* na ISS może być stosowane dla oczyszczenia od zarówno mniejszej, jak i większej nieczystości²².

Qibla – w stronę czego się modlić?

Kolejnym krokiem, jaki musi podjąć muzułmanin przed modlitwą, jest ustalenie *qibla*. *Qibla* to linia łącząca modlącego się z al-Kaabą w Mekce. Dyskusje nad ustalaniem *qibla* miały w Islamie już miejsce w trakcie tzw. Złotej Ery Islamu. Wybitni matematycy islamscy rozważali, jak

²¹ A. R. Abdul-Kareem Al-Sheha, *The Purity*, Rijad 2001, s. 18–21.

²² *A Guideline of Performing Ibadah at the International Space Station (ISS)*.

najlepiej obliczyć *qibla*²³. Nie rozwiązało to jednak problemu, bo dyskusje o tym w którym kierunku mają modlić się muzułmanie trwają do dzisiaj. Na Alasce – niektórzy wyznawcy Allaha modlą się zwróceniem w kierunku północno-wschodnim, a inni obierają kurs na południowy wschód. Ci pierwsi stosują tzw. projekcję retro-azymutową Craiga. Dzięki jej użyciu okazuje się, że z Alaski krótsza *qibla* do Mekki wiedzie na północny wschód. Mówiąc najprościej patrzą na Ziemię, jako na glob. Ich adwersarze zwracają się więc w stronę Mekki tak, jak gdyby prowadząc linię prostą na mapie. Zdecydowana większość muzułmanów przyjmuje jednak, że *qibla* nie musi być prostą linią na płaskiej powierzchni. Modlitwę w kosmosie ułatwia też zwyczaj muzułmański, według którego, będąc w pociągu czy na statku muzułmanin zaczyna modlitwę zgodnie z *qibla*, ale w trakcie modłów nie zmienia już swojego ułożenia. Toteż instrukcja zakłada, że modląc się należy przyjąć możliwy, najlepszy wariant spośród:

1. Ka'aba
2. Projekcja Ka'aby
3. Ziemia
4. Gdziekolwiek

Jest to oczywiście ogólne zalecenie, które ma zastosowanie również (a raczej przede wszystkim) na Ziemi. Dokument nie precyzuje terminu projekcja, co może prowadzić do mylnego poglądu, że jest to jakieś wyobrażenie o miejscu Mekki. Chodzi tutaj o geograficzne rozumienie projekcji. W języku polskim zamiast słowa „projekcja” raczej używa się nazwy „odwzorowanie kartograficzne”. Jest to sposób na dwuwymiarowe i przeskalowane przedstawienie kuli ziemskiej na płaszczyźnie. Autorzy mają na myśli wspomnianą wcześniej projekcję retro-azymutową Craiga, której muzułmanie używają dla obliczenia *qibla*. Ów punkt wydawałoby się więc, że nie ma zastosowania w kosmosie. Jednakże istnieje możliwość „przeniesienia”, a więc dokonania projekcji *Al-Kaaby* w kosmos.

Według muzułmanów, z *Al Kaaby* biegnie wszak nieskończona linia prosta, która łączy *Al Kaabę* z jej anielskim odpowiednikiem – *Bait-ul-Ma'moor*. Taka projekcja byłaby bardzo użytecznym pomysłem, ponieważ umożliwia wyliczenie kierunku modlitwy z praktycznie każdego miejsca we wszechświecie²⁴.

²³ S. Kamal Abdali, *The Correct Qibla*, Washington, D.C. 1997, <http://nurlu.narod.ru/qibla.pdf> (dostęp 14.02.2019).

²⁴ *Frequently Asked Question About Qibla Direction*, https://www.moonsighting.com/faq_qd.html (dostęp: 19.02.2019). Strona związana jest z postacią Khalid'a Shaukat'a

Jak się modlić?

Zdecydowanie mniej problematyczne jest ustalenie pór modlitwy. Tutaj malezyjska regulacja mówi, że kosmonauta powinien modlić się o takich porach, o jakich modlą się wierni w miejscu z którego wyleciał. W przypadku Malezyjczyka był to Bajkonur w Kazachstanie.

Modlitwa oprócz odpowiedniej pory, wymaga również należytego wykonania. Na tym polu, podobnie jak w przypadku *qibla* – uczeni podeszli do rzeczy bardzo pragmatycznie. Ortodoksję postawiono tutaj nad ortopraksją. Codzienne modlitwy można wykonywać, jako *Jamak* (odmówienie wszystkich modlitw dziennych po kolei) i *Qasar* (trzeba odmówić tylko 3 z 5 dziennych modlitw, czwarta i piąta łączone są w jedną, skróconą), bez potrzeby *Qadha* (późniejszego odrobienia) modlitwy.

Wykonywanie pozycji jest podporządkowane warunkom panującym na ISS, według następujących priorytetów:

1. Jeśli stanie w pionie nie jest możliwe, to należy przyjąć „jakąkolwiek pozycję stojącą”
2. Siedzenie. Kłanianie się polega na zbliżeniu podbródka do kolana lub miejsca pokłonu,
3. Leżąc po prawej stronie z ciałem zwróconym w kierunku *Qibla*,
4. Leżenie płasko,
5. Używanie powieki jako wskaźnika zmiany pozycji podczas modlitwy,
6. Wyobrażanie sobie sekwencji modlitwy.

Sam Muszaphar Shukor poradził sobie w bardzo sprytny – przywiązując swoje nogi do podłogi lub innej płaskiej powierzchni, która umożliwia mu przyjęcie należytego ułożenia ciała. Istnieje kilka nagrań, gdzie uwiązywał się w inny sposób, badając jaka pozycja będzie dla jego modłów najlepsza. W jednym z wywiadów astronauta sam przyznał, że jego doświadczenie ma pomóc w realizacji religijnych obowiązków przyszłym pokoleniom. Zapewnił innym muzułmanom nie tylko teoretyczny poradnik, ale zadbał o nagrania swoich modlitw, dając cenny instruktaż praktyczny²⁵.

– głównego konsultanta Rady Fiqh w Ameryce Północnej (FCNA) i Islamskiego Towarzystwa Ameryki Północnej (ISNA) do spraw takich jak: obserwowanie księżyca, kalendarz muzułmański, pory modlitwy i *Qibla*.

25 *Muslim prayers in SPACE*, <https://www.youtube.com/watch?v=UNdxXrp8W0o> (dostęp: 19.02.2019); fragment wywiadu z Fahadem Al Kandari – znajdując się tam zarówno nagrania modlitw, jak i wyrażenie nadziei na ułatwienie spełniania religijnych obowiązków przez następne pokolenia.

Post w kosmosie

Jednym z filarów Islamu jest *saum* – czyli post w miesiącu Ramadan. Zwolnione od niego są dzieci, chorzy, podróżni, a także biorący udział w świętej wojnie²⁶. Zastanawiające jest, że astronauta nie zostali z owego obowiązku zwolnieni, co oznacza, że niekoniecznie są oni kwalifikowani, jako podróżni. Podtrzymano wobec nich obowiązek poszczenia. Mają jednak możliwość *qada* – „odrobienia” niespełnionego obowiązku na ziemi. W kwestii pory poszczenia – zastosowano tu ten sam mechanizm, co przy porach modlitwy. Czas miejsca wylotu decyduje o godzinach, w których należy pościć.

Co wolno jeść muzułmańskiemu kosmonaucie?

Jednym z najbardziej spopularyzowanych wiadomości o Islamie jest zobligowanie muzułmanów do przestrzegania ściśle określonej diety. Koran kategorycznie zakazuje spożywania krwi, mięsa wieprzowego, padliny oraz wymaga, aby zwierzęta ubijano w sposób rytualny. Co ciekawe muzułmanom wolno w tej materii więcej niż żydom. Mahometanie mogą jeść chociażby mięso wielbłąda czy strusia²⁷. Ponadto, żeby mięso było *halal*, zwierzę z którego pochodzi nie musiało zostać zabite przez muzułmanina. Kluczowa dla islamskiej regulacji żywieniowej jest Sura V – *Al-Maida* – Stół Zastawiony.

Zakazane wam jest: padlina, krew i mięso świni; to co zostało poświęcone na ofiarę w imię czegoś innego niż Boga; zwierzę zaduszone, zabite od uderzenia, zabite na skutek upadku, zabite na skutek pobudzenia i to, które pożerał dziki zwierz – chyba, że zdołaliście je zabić według rytuału – i to, co zostało ofiarowane na kamieniach²⁸.

„Przewodnik po Ibadah na ISS” zaledwie w jednym zdaniu podejmuje temat odżywiania się. „Jeżeli wystąpią wątpliwości czy jedzenie serwowane

²⁶ M. Sadowski, *op. cit.*, s. 130.

²⁷ Y. Qadhi, *Is kosher meat halal? A comparison of the halakhic and shari'a requirements for animal slaughter*, „Muslim Matters”, 22 czerwca 2012, https://muslimmatters.org/2012/06/22/is-kosher-meat-%E1%B8%A5alal-a-comparison-of-the-halakhic-and-shar%CA%BFi-requirements-for-animal-slaughter/#_ftn2 (dostęp: 19.02.2019).

²⁸ *Koran, op. cit.*, 5:3.

na ISS jest *halal* czy też nie, to dozwolone jest zjedzenie go, ażeby nie zagłodzić się”. Nie jest to żadna szczególna regulacja dla kosmonautów. Jest to bezpośrednia implementacja dalszej części cytowanego wyżej wersetu Koranu – „Kto jednak będzie zmuszony w czasie głodu, nie będąc skłonny do dobrowolnie do grzechu... zaprawdę, Bóg jest przebaczący, litościwy!”.

Należy tu zaznaczyć, że w Malezji istnieje osobna instytucja, która zajmuje się wydawaniem certyfikatów *halal* dla mięsa. Jest nią Agencja Rozwoju Islamu (JAKIM)²⁹, odpowiedzialna także za stworzenie omawianego w niniejszej pracy „Przewodniku po Ibadah na ISS”. Dokument, w którym dokładnie uregulowany jest proces produkcji żywności *halal*, jest w swojej formie niesamowicie bliski owej kosmicznej regulacji. Występuje nawet podobieństwo między nazwami, bowiem zwie się on – „*Halal Food – Production, preparation, handling and storage – General Guidelines*” – „Jedzenie Halal – Produkcja, przygotowanie, obchodzenie się i przechowywanie – Generalne Wytyczne”³⁰. Ponadto istnieje Ustawa o karmieniu zwierząt z 2009 roku, której jednym z celów jest przeciwdziałanie procederowi karmienia zwierząt tym, co *najis* (rytualnie nieczyste), a następnie sprzedawania mięsa z owych zwierząt, jako *halal*³¹.

Powszechnie wiadome jest, że astronauta nie mają zbyt wielkiej swobody, gdy chodzi o wybór swojego ubioru. Toteż interesujące jest utrzymanie w kosmosie regulacji dotyczących ubioru. Jednak podobnie jak w przypadku jedzenia – dokument jedynie powtarza jeden do jeden – zasady, którymi muzułmanie kierują się na Ziemi. Dla mężczyzny *aurat* obejmuje obszar od pępka do kolana, a dla kobiety oznacza całe ciało z wyłączeniem twarzy i rąk³². Owo wyłączenie twarzy i rąk jest z perspektywy różnych mazhabów dyskusyjne. W Malezji dominująca jest szkoła szaficka, która dopuszcza

29 Z. Zakaria., N.A.A Hamid., S.Z. Ismail, *The Roles of JAKIM's Halal Enforcement Officers in Carrying Out Halal Enforcement in Malaysia*, (w:) *Contemporary Issues and Development in the Global Halal Industry*, Ab. Manan S., Abd Rahman F., Sahri M. (red.), Singapur 2016.

30 Department of Standards Malaysia, *Halal food—production, preparation, handling and storage—general guidelines (second revision)*, MS 1500 (2009) (English), <https://law.resource.org/pub/my/ibr/ms.1500.2009.pdf> (dostęp: 28.02.2019).

31 N. Saidin, F.A. Rahman, *Halal Feed for Halal Food: An Exploratory Study of the Malaysian Legal and Regulatory Framework on Animal Feed*, (w:) Ab. S. Manan, Abd.F. Rahman, M. Sahri (eds), *Contemporary Issues and Development in the Global Halal Industry*, Springer, Singapur 2016.

32 A.M. Piwko, *Znaczenie mody w religii i kulturze islamu*, „Nurt SVD” 46/2 (132), s. 61–79.

odsłonięcie przez kobietę tych części ciała, toteż w owym dokumencie wyrażono właśnie to, a nie przeciwne stanowisko.

Poradnik konkluduje uznanie, że *Musafir* (czyli podróż) w kosmos jest zgodny z duchem Islamu, a nawet Islam do niego zachęca. Wyznawcy Allaha muszą jednak przestrzegać trzech zasad.

I Zachować relację z Allahem.

II Zachować pokój z innymi bytami.

III Zachować stabilność przestrzeni kosmicznej.

Nienaukowym byłoby wydawać sąd o całej religii na podstawie jednego, ogólnikowego dokumentu. Pomimo szacunku, jakim muzułmanie z całego świata darzą malezyjską Agencję Rozwoju Islamu, a także samą postać Sheikha Muszaphar Shukora, to dalej nie dopuszcza to uznania tego jakże ciekawego dokumentu za wyznacznik opinii całego świata muzułmańskiego. Reprezentanci szkoły hanbalickiej nie zgodzą się chociażby z dopuszczeniem odsłonięcia twarzy przez kobietę. Trzeba przy tym zaznaczyć, że „Przewodnik po *Ibadah* na ISS” jest silnym głosem w dyskusji o przyszłym obliczu Islamu i jego relacji z prężnie rozwijającą się nowoczesną technologią.

Naczelna Władza Spraw Islamskich i Obdarowania (kolektywny organ wydający fatwy w Zjednoczonych Emiratach Arabskich) uznała podróże kolonizacyjne w kosmos, za ekwiwalent samobójstwa. Samobójstwo według muzułmanów jest grzechem śmiertelnym, a zatem uczestnictwo w takim przedsięwzięciu jest moralnie naganne. Owa fatwa znacząco utrudniła inwestycję Mars One, w którą zaangażowana była firma Aabar Investments. Mars One wydało następnie oświadczenie, w którym wezwało do anulowania fatwy. Firma argumentowała, że ludzie polecą na Marsa, gdy tam będzie już na nich czekać wybudowana placówka, w której znajdą schronienie. Zatem zrównanie samobójstwa z niebezpieczeństwem owego lotu jest po prostu przeszacowaniem. Pomimo prób nie doszło do odwołania fatwy³³.

Rozwój technologiczny łączy się z wielkimi wyzwaniem dla wszelkich religii. Podejście muzułmańskich uczonych do lotów w kosmos jest przejawem procesu adaptacji ziemskich poglądów z pozaziemskimi wyzwaniami. To poważne starcie rygoryzmu religijnego ze skokiem technologicznym. Wydawać by się mogło, że omawiana w tej pracy pozostaje głównie ciekawostką, która może skłonić do refleksji, ale może też po prostu kogoś

33 L. Lakhani, *UAE Islamic affairs authority warns Muslims against a mission to Mars*, CNN, 26 lutego 2014, <https://edition.cnn.com/2014/02/25/world/meast/ united-arab-emirates-mars-mission-fatwa/index.html> (dostęp: 27.02.2019).

rozbawić. Takie lekceważące podejście jest bardzo krótkowzroczne. Pewnym jest, że anegdotyczne przypadki będą stawały się coraz częstsze. Zapewne, gdy kolejne państwa świata Islamu, reprezentujące różne mazhaby, wyślą swoich przedstawicieli w kosmos, dojdzie do wydania nowych fatw. Bardzo możliwe, że za kilkadziesiąt, a może nawet kilkanaście lat będziemy już mogli mówić o islamskim prawie kosmicznym, które do problemów związanych z przestrzenią kosmiczną zaaplikuje metody jurysprudencki mużulmańskiej.

Bibliografia

- Abdul-Kareem Al-Sheha A.R., *The Purity*, Rijad 2001.
- A Guideline of Performing Ibadah at the International Space Station (ISS)*. Department of Standards Malaysia, *Halal food—production, preparation, handling and storage—general guidelines (second revision)*, MS 1500 (2009) (English), <https://law.resource.org/pub/my/ibr/ms.1500.2009.pdf> (dostęp: 28.02.2019).
- Di Justo P., *A muslim astronaut's dilemma: How to face Mecca from space*, Wired.com, 26 września 2007, <https://www.wired.com/2007/09/mecca-in-orbit/> (dostęp: 28.02.2019).
- Glassé C., Smith H., *The New Encyclopedia of Islam* (revised, reprinted ed.). Walnut Creek 2002.
- Kamal Abdali S., *The Correct Qibla*, Washington, D.C. 1997, <http://nurlu.narod.ru/qibla.pdf> (dostęp 14.02.2019).
- Koran*, tł. J. Bielawski, Warszawa 1986.
- Lakhani L., *UAE Islamic affairs authority warns Muslims against a mission to Mars*, CNN, 26 lutego 2014, <https://edition.cnn.com/2014/02/25/world/meast/united-arab-emirates-mars-mission-fatwa/index.html> (dostęp: 27.02.2019).
- Lawton J., Moody P., *A Prince in Space*, „Saudi Aramco World” 37:1 (styczeń–luty 1986), <https://archive.aramcoworld.com/issue/198601/a.prince.in.space.htm> (dostęp: 13.02.2019).
- Lewis C.S., *Muslims in Space: Observing Religious Rites in a New Environment*, „Astropolitics” 2003, 11:1–2, s. 108–115.
- Nazila Fathi, *Iranians Find Space Tourist Fascinating*, New York Times, 30 października 2006, <https://www.nytimes.com/2006/10/30/world/middleeast/30tehran.html> (dostęp: 13.02.2019).

- Pasek Z., Przybył-Sadowska E. (red.), *Słownik Religii*, Kraków 2010.
- Patton W. M., *Aḥmad Ibn Hanbal and the Miḥna: A Biography of the Imām including an Account of the Moḥammadan Inquisition Called the Miḥna: 218–234 A.H.*, Nowy Jork 2010 (oryginał 1897).
- Piwko A.M., *Znaczenie mody w religii i kulturze islamu*, „Nurt SVD” 46/2 (132).
- Qadhi Y., *Is kosher meat halal? A comparison of the halakhic and shari’a requirements for animal slaughter*, „Muslim Matters”, 22 czerwca 2012, https://muslimmatters.org/2012/06/22/is-kosher-meat-%E1%B8%A5alal-a-comparison-of-the-halakhic-and-shar%CA%BFi-requirements-for-animal-slaughter/#_ftn2 (dostęp: 19.02.2019).
- Reuters, *Guidebook issued for Muslims in space*, 6 października 2007, <https://uk.reuters.com/article/oukoe-uk-malaysia-space-islam/guidebook-issued-for-muslims-in-space-idUKKLR33337720071006> (dostęp: 13.02.2019).
- Riyadh as-Salihin*, <https://sunnah.com/riyadussaliheen> (dostęp: 13.02.2019).
- Sadowski M., *Islam – Religia i Prawo*, Warszawa 2017.
- Scarabel A., *Islam*, Kraków 2004.
- Sahih Muslim*, <https://sunnah.com/muslim> (dostęp: 13.02.2019).
- Saidin N., Rahman F.A., *Halal Feed for Halal Food: An Exploratory Study of the Malaysian Legal and Regulatory Framework on Animal Feed*, (w:) Ab.S. Manan S., Abd.F. Rahman, M. Sahri (eds), *Contemporary Issues and Development in the Global Halal Industry*, Springer, Singapur 2016.
- Tayyibah Taylor, *Out of this World*, Azizah 2007:31.
- Zakaria Z., Hamid N.A.A., Ismail S.Z., *The Roles of JAKIM’s Halal Enforcement Officers in Carrying Out Halal Enforcement in Malaysia*, (w:) Ab.S. Manan S., Abd.F. Rahman, M. Sahri (eds), *Contemporary Issues and Development in the Global Halal Industry*, Springer, Singapur 2016.

ABSTRAKT

SZARIAT W KOSMOSIE – OBOWIĄZKI MUZUĹMANINA W KOSMOSIE

Autor w prezentowanym artykule przeprowadza analizę „Przewodnika po Ibadah na Międzynarodowej Stacji Kosmicznej (ISS), wydanej przez Agencję Rozwoju Islamu w Malezji (JAKIM). Dokument został opublikowany specjalnie dla pierwszego, malezyjskiego astronauty – Sheikha Muszaphara Shukora. Jako bardzo religijny człowiek nie chciał, aby jego zbawienie było zagrożone przez lot w kosmos. Poradnik pozwala

każdemu mużulmańskiemu kosmonaucie skupić się na wykonywaniu badań naukowych w kosmosie, jednocześnie wypełniając wszelkie obowiązki wynikające z Islamu. Celem tej pracy jest nie tylko podsumowanie samego dokumentu, ale także szersze spojrzenie na podejście mużulmanów do podróży kosmicznej.

SŁOWA KLUCZOWE: Islam, Ibadah, Kosmos, Malezja
